

*В. А. Голян,
д. е. н., професор, директор, Громадська організація "Європейський аналітичний центр", м. Київ
Ю. М. Лучечко,
аспірант, Луцький національний технічний університет*

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.1.15

КАПІТАЛЬНІ ВКЛАДЕННЯ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ: СТИМУЛЮВАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПОТОКІВ У СФЕРУ ПЕРЕРОБКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ СИРОВИНИ

*V. Golyan,
Doctor of Sciences (Economics), Professor, Director, Public Organization "European Analytical Centre", Kyiv
Yu. Luchechko,
Postgraduate student, Lutsk National Technical University*

CAPITAL INVESTMENTS IN THE ECONOMY OF UKRAINE: STIMULATION OF ATTRACTION
OF INVESTMENT FLOWS IN THE SPHERE OF PROCESSING OF AGRICULTURAL RAW MATERIALS

Обґрунтовано, що відновлення докризових темпів соціально-економічного піднесення в Україні залежить від суттєвого нарощення капітальних вкладень у модернізацію та реконструкцію основного капіталу сфери матеріального виробництва. Встановлено, що суттєве нарощення величини капітальних вкладень у короткостроковій перспективі є можливим у тих ланках національного господарства, де в останні роки спостерігаються усталені тенденції збільшення обсягів виробництва і формуються сприятливі передумови для розширеного відтворення, серед яких найбільшими перспективами відзначається переробно-харчовий сегмент національного АПК. Проаналізовано надходження капітальних інвестицій в національну економіку в 2002—2017 роках, профінансованих за рахунок коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів, коштів підприємств та організацій, кредитів банків та інших позик, коштів іноземних інвесторів. Обґрунтовано, що розширення джерел, форм та методів фінансування капітальних вкладень у національній економіці в цілому у короткостроковому періоді буде забезпечено шляхом удосконалення інституціонального середовища інвестування проектів розширеного відтворення основного капіталу переробно-харчових виробництв. Встановлено, що в теперішніх умовах пріоритетною ланкою переробно-харчового сегменту національного АПК для залучення значних обсягів капітальних вкладень є спиртова промисловість, де мають місце значні перспективи стосовно підвищення рівня капіталізації бізнесу за рахунок диверсифікації виробництва. Виявлено, що надати нових імпульсів інвестиційній активності в переробно-харчовому сегменті АПК допоможе налагодження виробництва біоетанолу на незадіяних площах підприємств спиртової промисловості, що сприятиме вирішенню багаторічної проблеми забезпечення енергетичної безпеки країни шляхом зменшення залежності від імпорту вивільнених вуглеводнів.

It is proved that the recovery of pre-crisis rates of social and economic recovery in Ukraine depends on a significant increase in capital investment in the modernization and reconstruction of fixed capital in the sphere of material production. It is established that a significant increase in the value of capital investments in the short term is possible in those parts of the national economy, where in recent years there are stable trends in increasing production and favourable conditions for expanded reproduction are formed, among which the greatest prospects are the food-processing segment of the national agro industrial complex. Capital investments in the national economy in 2002—2017 financed from the state budget of Ukraine and local budgets, funds of enterprises and organizations, bank loans and other loans of foreign investors were analysed. It is proved that the expansion of sources, forms and methods of financing capital investments in the national economy as a whole in the short term will be provided by improving the institutional environment of investment projects of expanded reproduction of fixed capital of the food and processing industries. It is established that in the current conditions the priority

link of the food and processing segment of the national agro industrial complex to attract significant amounts of capital investment is the alcohol industry. There are significant prospects for increasing the level of business capitalization due to diversification of production. It is revealed that the establishment of bioethanol production in the idle areas of the alcohol industry will help to give new impulses of investment activity in the food-processing segment of the agro-industrial complex, which will help to solve the long-term problem of ensuring energy security of the country by reducing dependence on imports of fossil hydrocarbons.

Ключові слова: капітальні вкладення, іноземні інвестиції, кредит, позика, сільськогосподарська сировина, спиртова промисловість, перепрофільовання виробництва.

Key words: capital investments, foreign investments, credit, loan, agricultural raw materials, alcohol industry, conversion of production.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Забезпечення нової якості соціально-економічного розвитку України та зміцнення конкурентних позицій вітчизняних виробників на глобальних ринках пов'язані зі збільшенням на декілька порядків інвестиційних впливів в національну економіку. Лише за таких умов стане можливим оновлення виробничо-технічної бази промислового виробництва і зменшення тим самим рівня енерго- та ресурсомісткості готової продукції, що дасть змогу на рівних конкурувати з іноземними виробниками та завойовувати нові ринкові ніші на світовому ринку. За нинішнього рівня інвестиційного забезпечення процесів модернізації та реконструкції основного капіталу прискорити заміну фізично спрацьованого та морально застарілого виробничого обладнання надто проблематично.

Нарощення капітальних вкладень у короткостроковий перспективі може відбуватися в тих ланках національного господарства, де в останні роки спостерігаються усталені тенденції збільшення обсягів виробництва і формуються сприятливі передумови для розширеного відтворення. Такою ланкою виступає агропромисловий комплекс. Однак прискорений розвиток сільськогосподарського сегменту національного АПК внаслідок суттєвого збільшення обсягів виробництва експортоорієнтованої продукції не супроводжується аналогічними темпами розширеного відтворення в переробно-харчовому сегменті, що фактично означає сировинну спрямованість розвитку агропромислової сфери в цілому. Уповільнені темпи нарощення величини капітальних вкладень в індустрію переробки сільськогосподарської сировини зумовлені відсутністю необхідних стимулів організаційного та фінансово-економічного спрямування, які підвищували б зацікавленість як вітчизняних, так і іноземних інвесторів до фінансування капітальних вкладень в оновлення та модернізацію виробничо-технічної бази переробно-харчових виробництв.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У вітчизняній економічній науці обґрунтовуються різноманітні модифікації організаційних та фінансово-економічних стимулів стосовно нарощення капітальних вкладень у переробно-харчовий сегмент національного АПК. При цьому вирізняються підходи щодо стимулювання залучення інвестиційних ресурсів вітчизняних суб'єктів господарювання і спеціалізованих фінансово-кредитних установ та здійснення централізованих бюджетних асигнувань, а також іноземних інвестицій. Одностайність думок спостерігається стосовно необхідності створення сприятливих макроекономічних умов для інвестування процесів модернізації та оновлення основного капіталу переробно-харчових виробництв, що мають супроводжуватися удосконаленням інституціонального середовища інвестиційних процесів безпосередньо у переробному сегменті національного АПК.

Зокрема С. Сорочка акцентує увагу на бюджетно-податковій моделі для стимулювання інвестиційної діяльності, суть якої полягає в прямому бюджетному фінансуванні, відшкодуванні відсотків за кредитом, співфінансуванні, кредитуванні за рахунок бюджету та інше. У межах податкової системи країни знижують ставки податку та зменшують базу оподаткування, звільняють від оподаткування, запроваджують податкові кредити, диференційовані ставки податку та інше. Також вчений виокремлює грошово-кредитну модель, в її межах через монетарні інструменти регулюється обсяг грошової маси, вартість кредитних ресурсів, валютні курси та інше. Зокрема центральний банк девальвує національну валюту, відповідно національні товари на світових ринках дешевшають, стають більш конкурентоспроможними і це спричиняє збільшення інвестицій у підприємства, які експортують, або центральний банк знижує облікову ставку і це призводить до зниження вартості кредитних ресурсів, і відповідно до збільшення обсягу інвестицій [7].

З. Сірик пропонує використовувати досвід європейських країн, складовою якого виступає скоординована діяльність державних і місцевих органів із надання пільг чи введення "податкових канікул" для заохочення потенційних інвесторів до певного регіону чи до конкретної діяльності. У багатьох країнах Європи на сьогодні стає популярним створення змішаних економічних об'єднань, що складаються з представників державних та регіональних органів влади і місцевого бізнесу. Такі корпорації стають співчасниками інвестиційного процесу, у якому своїми коштами гарантують зовнішньому інвестору успішність процесу, зокрема зменшуючи його фінансове навантаження [6].

Отже, формування відповідної бюджетно-податкової та грошово-кредитної моделі стимулювання інвестиційної діяльності, в першу чергу стосовно нарощення обсягів капітальних вкладень, є базовою передумовою для імплементації передових іноземних практик інвестиційного забезпечення проектів модернізації і реконструкції основного капіталу виробничої сфери, що також визначає інституціональні засади для створення сучасної конструкції стимулювання залучення інвестицій в конкретну ланку національного господарства з врахуванням її виробничо-технічних та організаційно-економічних характеристик.

Враховуючи перманентний інвестиційний дефіцит, який спостерігається в національній економіці, особливо після глобальної фінансової кризи 2008 року, у працях багатьох вчених основний акцент робиться на створенні системи стимулів для залучення іноземних інвестицій.

Так, О. Федорчук та О. Сторожук серед основних груп методів стимулювання інвестиційної діяльності в частині освоєння іноземних інвестицій виділяють фінансове стимулювання, податкове стимулювання, стимулювання конкретних інвестиційних проектів, інфраструктурне забезпечення, протекціоністські заходи. Держав-

на підтримка є одним із основних заходів у межах політики залучення приватних іноземних інвестицій. Крім фіскальних або податкових стимулів, які визначаються як "політика, спрямована на зниження податкового тягаря фірми", країни пропонують фінансові стимули, які визначаються як "прямі внески у фірму з уряду" (в тому числі прямі субсидії капіталу, пільгові кредити або спеціалізована інфраструктура) [8].

Більш конкретизованим стосовно стимулювання залучення іноземних інвестицій є підхід А. Ільїної, яка вважає, що для стимулювання іноземного інвестування можуть застосовуватися такі державні стимулюючі інструменти: фінансово-кредитні — безпроцентні й пільгові кредити, інвестиційні гарантії; зниження ставки оподаткування прибутку, скасування оподаткування реінвестицій, безмитний імпорт обладнання та/або сировини, прискорена амортизація, податкові кредити; проектні — цільове фінансування ресурсо- і природозберігаючого обладнання; гранти проектів, орієнтованих на підвищення кваліфікації й перепідготовку кадрів, поліпшення умов праці; сприяння в проведенні техніко-економічних обґрунтувань проектів; гранти на проведення науково-дослідних та проектно-конструкторських робіт; інфраструктурні — надання землі, будівель і споруд у безкоштовне користування або за пільговими цінами, субсидії на користування енергією; транспортні гранти; пільги щодо фрахту [4].

Перетворення аграрного сектору в структуроутворюючу ланку національного господарства актуалізувало проблему удосконалення інституціонального підґрунтя інвестування проектів модернізації та оновлення основного капіталу сільськогосподарського виробництва і особливо переробно-харчових виробництв, що значною мірою має сприяти нарощенню інвестиційних потоків в економіку країни в цілому.

На переконання С. Захаріна, Р. Ільєнка та Є. Смирнова, доцільно вжити низку заходів задля розширення практики застосування інвестиційного кредитування агропромислового комплексу на основі застосування ринкових інструментів. Серед таких інструментів: підтримка функціонування кооперативних банків, створених за участю суб'єктів господарювання агропромислового комплексу; підтримка створення та функціонування спеціалізованих аграрних банків, що мають бути орієнтовані на пріоритетне обслуговування позичальників агропромислового комплексу; створення Державного банку розвитку, що здійснюватиме пільгове інвестиційне кредитування суб'єктів господарювання агропромислового комплексу; стимулювання запровадження новітніх кредитних продуктів для агропромислового комплексу [2].

Державна політика залучення, супроводження та підтримки інвестиційної діяльності у агропромисловому комплексі, на думку О. Ігнатенко, має формуватися, виходячи із ключових орієнтирів державної інвестиційної та державної аграрної політики. Економічними інструментами регулювання інвестиційної діяльності у агропромисловому комплексі мають виступати: стимулювання залучення внутрішніх та іноземних інвестицій за рахунок створення у агропромисловому комплексі сприятливого інвестиційного клімату; створення механізму державних фінансових гарантій для залучених інвестицій, вкладених у пріоритетні сфери агропромислового комплексу; застосування митних пільг на обладнання, що завозиться в якості інвестиції для створення нових підприємств у агропромисловому комплексі; розробка та реалізація цільових програм, спрямованих на компенсацію вартості закупівлі або використання новітньої техніки та устаткування; державна підтримка впровадження ресурсозберігаючих технологій у сільському господарстві; державна підтримка залучення до агропромислового комплексу кредитів шляхом "здешевлення" вартості користування такими кредита-

ми; стимулювання залучення так званих "зелених" інвестицій [3].

Існують авторські підходи, які перспективи нарощення інвестиційних вкладень пов'язують із поглибленням інституціональних перетворень в аграрному секторі, зокрема формуванням класичних ринкових атрибутів забезпечення функціонування складових агропродуктового ланцюга. Для стимулювання припливу інвестицій в економіку, утворення інвестиційно привабливого середовища й активізації інвестиційної діяльності державі, на думку Л. Васильєвої, потрібно вдосконалювати структуру аграрної економіки, формувати ринок землі, запроваджувати іпотечне кредитування підприємств АПК, удосконалювати ринкову інфраструктуру аграрного сектору та систему управління й мінімізації ризиків [1].

Виходячи з приведених підходів щодо стимулювання залучення інвестицій, зокрема капітальних вкладень, в національну економіку та в аграрний сектор, необхідно враховувати зміну в останні роки екзогенного середовища розвитку як сільського господарства, так і переробно-харчових виробництв, оскільки підписання Україною Угоди з ЄС про зону вільної торгівлі вимагає гармонізації вітчизняних та європейських регламентів і стандартів якості та безпечності сільськогосподарської та харчової продукції, що однозначно детермінує й термінуватиме в майбутньому бажання іноземних та вітчизняних інвесторів фінансувати проекти по розбудові індустрії переробки сільськогосподарської сировини.

ЦІЛІ СТАТТІ

Метою статті є аналіз основних тенденцій залучення капітальних вкладень в національну економіку в розрізі основних джерел фінансування та визначення інституціональних передумов стимулювання вітчизняних та іноземних інвестицій в індустрію переробки сільськогосподарської сировини з метою нарощення обсягів виробництва продукції з високою доданою вартістю в агропромисловому комплексі України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Повільне відновлення української економіки значною мірою зумовлене низькою конкурентоспроможністю переважної більшості видів готової продукції як на світовому, так і на національному ринках внаслідок надмірного рівня ресурсомісткості й енергомісткості її виробництва. Причиною значних витрат енергії й матеріальних ресурсів є високий рівень фізичного спрацювання й морального старіння основного капіталу промислових підприємств.

Проблема підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції може бути вирішена через оновлення, модернізацію та реконструкцію парку виробничого устаткування промислових підприємств і підприємств виробничої інфраструктури внаслідок істотного нарощення капітальних вкладень. Йдеться саме про капітальні інвестиції (вкладення в придбання обладнання, будівництво будівель і споруд, проведення будівельно-монтажних робіт, в інші капітальні заходи), оскільки нерозвиненість фондового сегмента вітчизняного фінансового ринку унеможлиблює повноцінне залучення фінансових інвестицій, які з урахуванням практики розвинених країн є більш мобільними. Складне фінансове становище українських підприємств не дозволяє також повною мірою використовувати потенціал нарощення капітальних вкладень за рахунок власних джерел.

Можна відмітити три періоди протягом яких капітальні інвестиції в економіку України показували висхідний тренд: протягом 2001—2008 рр., коли в країні відбувався спочатку внутрішній інвестиційний бум через модернізацію підприємств хімічної та металургій-

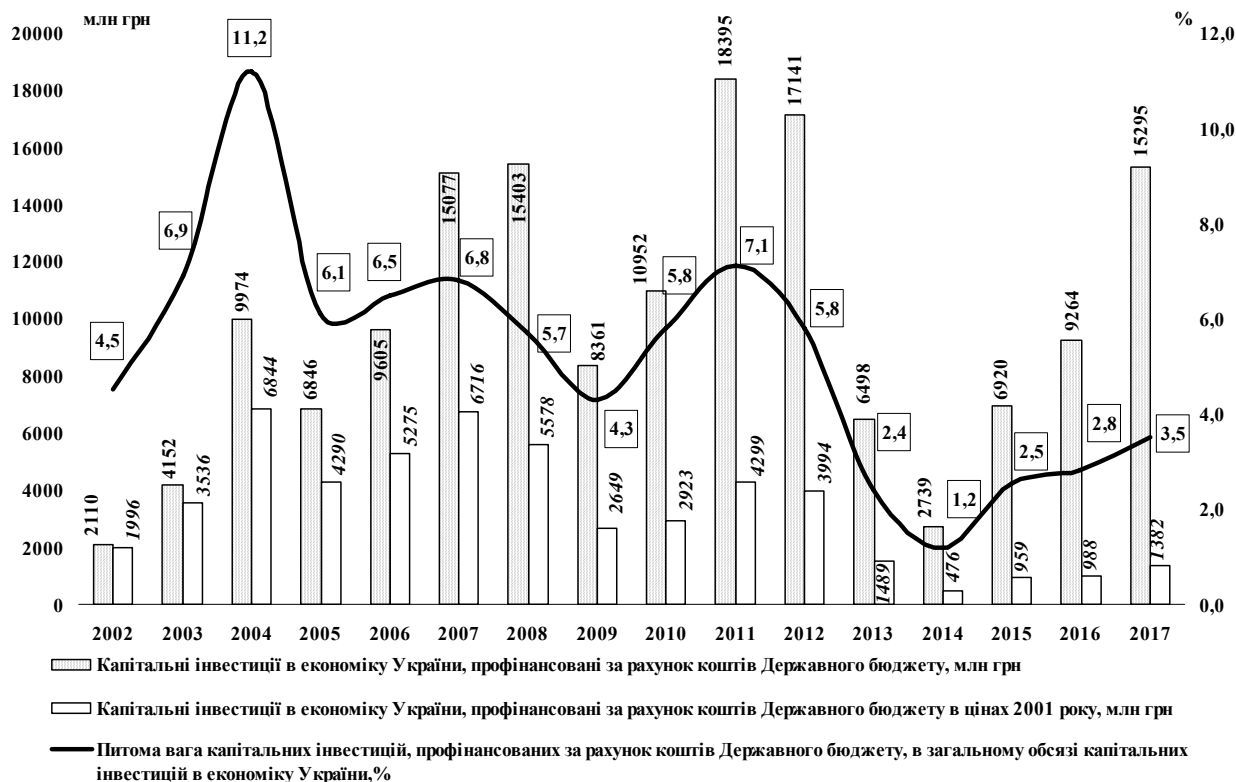

Рис. 1. Капітальні інвестиції в економіку України, профінансовані за рахунок коштів Державного бюджету України протягом 2002—2017 років

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України та НБУ.

ної промисловості, а згодом таку динаміку підтримали і іноземні власники капіталів, котрих зацікавив фінансовий та сільськогосподарський сегменти; протягом 2009—2012 років та 2016—2017 років. Поточне зростання капітальних інвестицій відбувається в основному у сфері виробництва сільськогосподарської продукції та телекомунікації, а також у відновлювальну енергетику.

При цьому участь держави в інвестиційному процесі варіюється в окремі періоди часу. Найбільше коштів з Державного бюджету України у порівняних цінах у створення основ економічного зростання спрямовувалося у 2003—2008 роках (рис. 1). Протягом цього періоду, частка капітальних інвестицій, що фінансувалися за рахунок коштів центральних фінансових фондів, складала 6—7%, а у 2004 році — 11,2%. Найнижча інвестиційна активність державних інститутів мала місце у 2014 році, коли в країні загострилися геополітичні ризики та мала місце обмеженість бюджетних фінансових ресурсів. Разом із тим, починаючи з 2016 року інвестиційна активність Уряду поступово відновлюється і в 2017 році обсяг державних капітальних інвестицій досяг 16 млрд грн.

Участь у капіталовкладеннях в національну економіку місцевих фінансових фондів не відзначалася великими обсягами протягом 2002—2014 років і питома вага інвестицій, профінансованих за рахунок коштів місцевих бюджетів, коливалася у межах 3—4% при абсолютних значеннях вкладень близько 10 млрд грн. Форсування бюджетної та фіскальної децентралізації починаючи з 2015 року надало місцевим громадам додаткові повноваження, підкріплені фінансовими можливостями, що дозволило підвищити обсяги капіталовкладень до 38 млрд грн у 2017 році. Разом із тим питома вага, ресурсів місцевих бюджетів в загальних капіталовкладеннях збільшилась до 7,1 та 9,2% у 2016 та 2017 роках відповідно (рис. 2).

Більше 2/3 всіх капітальних інвестицій в економіку України фінансується за рахунок коштів суб'єктів господарювання. Зокрема частка власних коштів підприємств та компаній протягом періоду 2002—

2017 років коливається в межах 58—70%. Причому її зменшення відбувається у періоди економічного піднесення, коли державний та місцеві бюджети отримують значні профіцити та розширюють видаткову частину. Також в періоди економічного зростання збільшуються і абсолютні суми капіталовкладень. Найбільше фізичного капіталу було придбано у 2008 році, що підтверджується динамікою власних капіталовкладень підприємств у цінах 2001 року. Так, у 2017 році цей показник становить 26 млрд грн, тоді як у 2008 році — 58 млрд грн або на 115% більше (рис. 3).

При цьому відображається висхідна тенденція зростання обсягів капіталовкладень з 2015 року до сьогодні, що обумовлено індексацією сум капітальних вкладень, виходячи з темпів збільшення цін виробників. Водночас реальна складова залишається стабільною, показуючи лише незначне зростання.

Власні кошти суб'єктів господарювання не завжди є основним джерелом, за рахунок якого відбувається фінансування розширеного відтворення основного капіталу. В розвинутих країнах на першому місці знаходяться саме позикові кошти та кредити фінансово-кредитних установ. В Україні такі ресурси активно користуються попитом на піках економічного зростання, коли суб'єкти господарювання у змозі повернути кредит та оплатити відсотки, котрі в економіках, що розвиваються надзвичайно високі. Зокрема протягом 2002—2017 років, банки то збільшували кредитування реального сектору та навпаки згортали його. У 2005—2008 роках на фінансові установи приходилось 14—16% загального обсягу профінансованих капітальних інвестицій. У 2012 році цей показник складав 17,1% та зафіксувався на рівні 5,3% у 2017 році (рис. 4). Водночас найбільші суми позик видавались знову ж таки у 2008 та 2012 роках завдяки зниженню відсоткових ставок за фінансовими продуктами в результаті макроекономічної стабілізації та високої конкуренції на ринку банківських послуг.

Поряд із банківськими кредитами важливу роль в економіці України відіграють іноземні інвестори, котрі

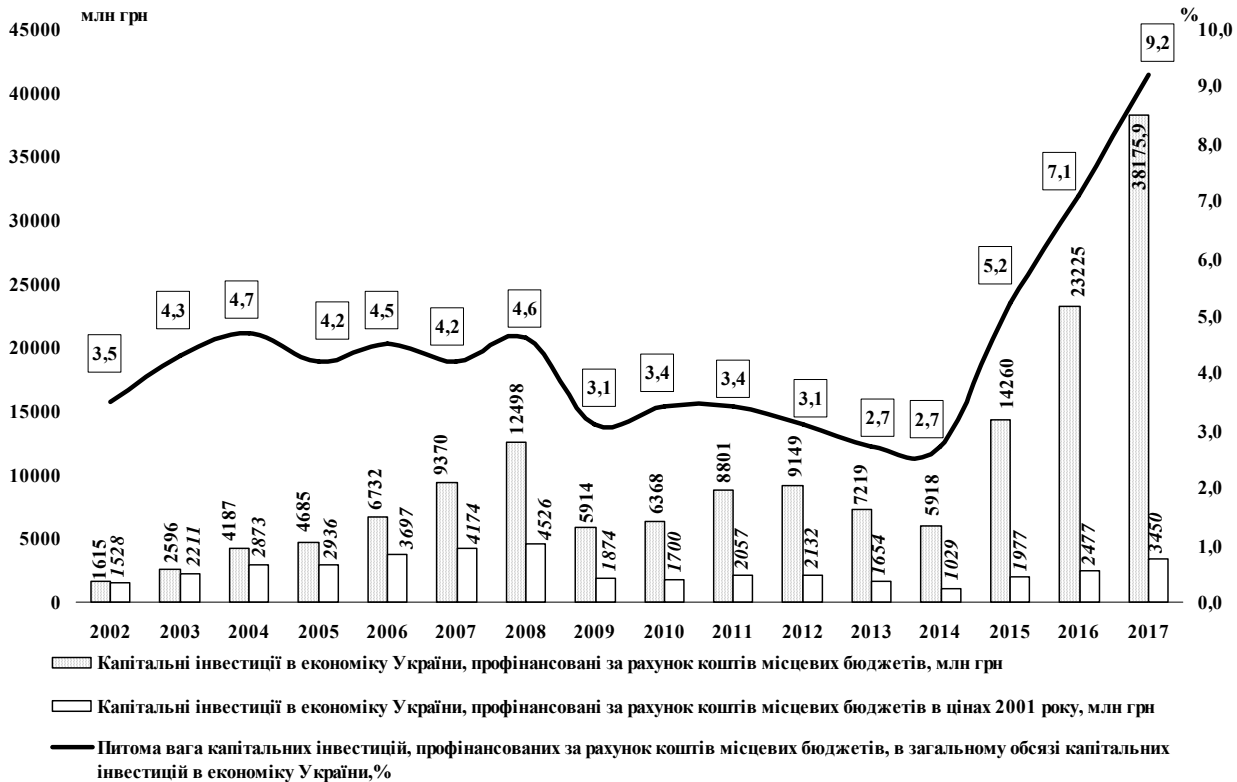

Рис. 2. Капітальні інвестиції в економіку України, профінансовані за рахунок коштів місцевих бюджетів протягом 2002—2017 років

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України та НБУ.

продовжують вкладати кошти у найбільш прибуткові та відносно неризикові сфери, як-от: відновлювальна енергетика, роздрібна та оптова торгівля, телекомунікації та цифрові технології, а також логістика та інфраструктурні проекти. Протягом 2002—2009 років до світової фінансової кризи іноземні власники капіталів

активно розвивали бізнес в Україні. За рахунок їх коштів фінансувалося близько 4—5% усіх капітальних інвестицій.

Однак зміна геополітичного становища та посилення зовнішніх та системних ризиків призвели до відтоку іноземних інвестицій і в країні залишилися тільки

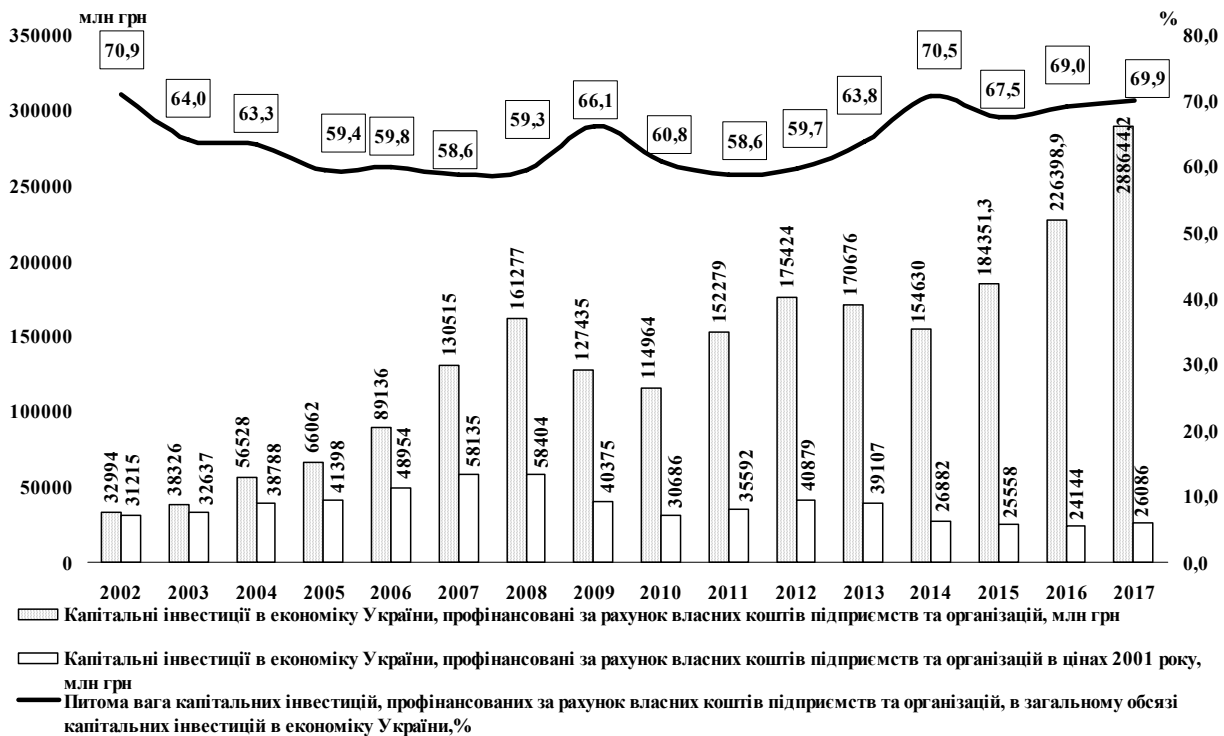

Рис. 3. Капітальні інвестиції в економіку України, профінансовані за рахунок коштів підприємств та організацій протягом 2002—2017 років

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України та НБУ.

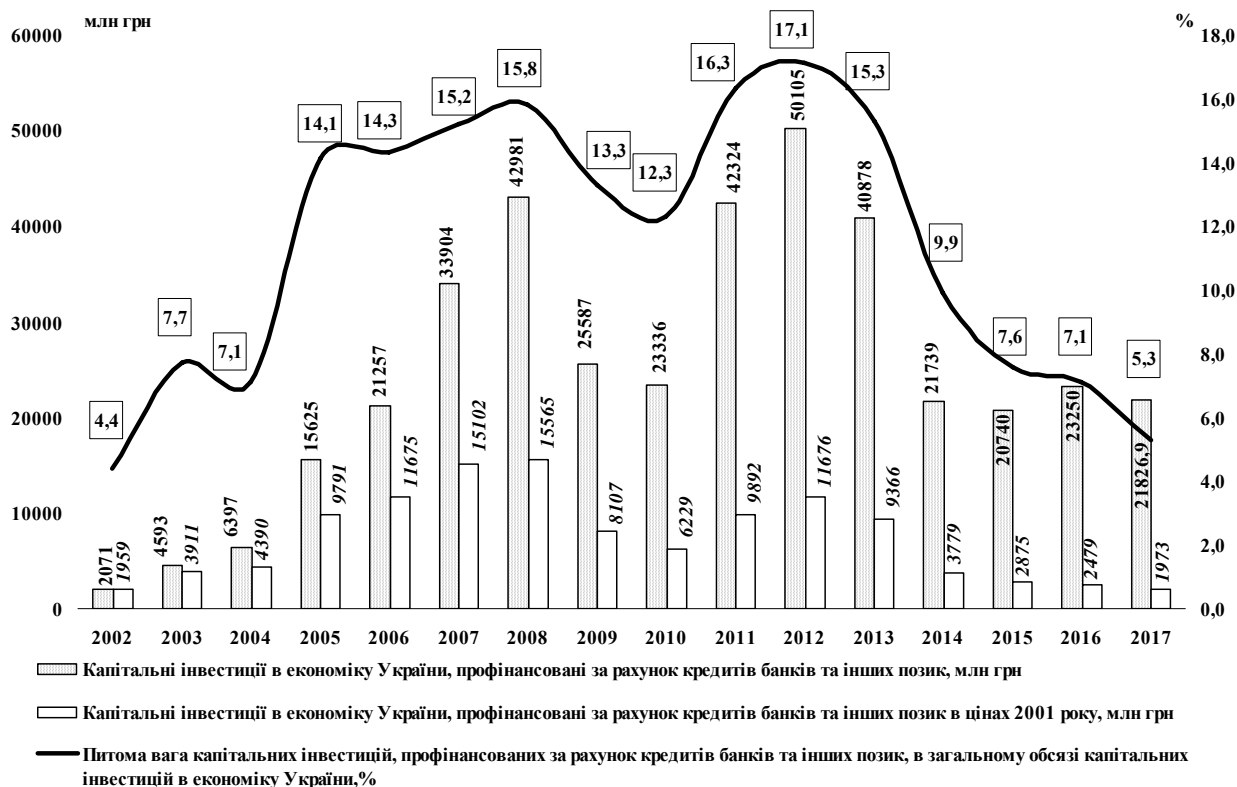

Рис. 4. Капітальні інвестиції в економіку України, профінансовані за рахунок кредитів банків та інших позик протягом 2002–2017 років

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України та НБУ.

найбільш схильні до ризиків гравці і питома вага іноземних коштів у 2017 році склала 1,7%, тоді як у 2014–2016 роках цей показник знаходився біля 3% (рис. 5).

Що стосується фізичного капіталу або обсягу інвестицій у цінах 2001 року, то іноземні інвестори ввели його в експлуатацію найбільше у 2005 році — 3,4 млрд грн, тоді як у 2017 році — 0,5 млрд грн. Відносно стабільні та великі обсяги інвестицій з інших країн припадали також на 2006–2009 роки.

Як правило нерезиденти інвестують в економіку України кошти у вигляді придбання боргових цінних паперів та формування акціонерного капіталу дочірніх структур, котрий використовується для придбання основних фондів та створення запасу обігових коштів. Разом із тим, боргові інструменти залучаються для фінансових інвестицій на короткостроковий період, наприклад, придбання облігацій державної позики або комерційних установ. Разом із тим, сума акціонерного капіталу відображає динаміку фізичного капіталу, який контролюється іноземцями.

Так, на початок 2018 року цей показник складав 39,1 млрд дол. США, що відповідає рівню 2010 року. Разом із тим, у 2014 році іноземці мали на своєму балансі 53,7 млрд дол. США, що було досягнуто стабільним приростом протягом 2001–2014 років. Разом із тим, девальвація національної грошової одиниці призвела до знецінення основних фондів та відповідно зниження сум іноземного акціонерного капіталу. Крім того, деякі активи просто розпродавались та виручені за них кошти виводились з країни.

З вищенаведеного випливає, що традиційні для країн з ринковою економікою джерела фінансування капітальних вкладень, зокрема кредити банків та іноземні інвестиції, не набули належного поширення через відсутність в Україні ефективного інструментарію стимулювання інвестиційної діяльності. У короткостроковій перспективі ситуація може бути переломлена через активізацію інвестиційного процесу в галузях, де сформувалися сприятливі виробничо-технічні та організаційно-економічні передумови для розширеного відтворення основного капіталу та впровадження принципово нових техніко-технологічних процесів. З огляду на наявність стабільної ресурсної бази, високий рівень кваліфікації інженерно-технічних працівників та значну ємкість потенційних ринків такою ланкою національного господарства виступає переробно-харчовий сегмент вітчизняного АПК.

Будучи структуроутворюючою складовою національної економіки, яка забезпечує продовольчу і економічну безпеку країни, вона не використовує наявних потенційних можливостей розширеного відтворення через недостатній обсяг інвестиційного забезпечення модернізації та реконструкції виробничо-технічної бази, перепрофілювання виробництва та введення додаткових виробничих потужностей. Існують і інші фактори, які стримують розвиток переробно-харчових виробництв. До них відносяться недостатні темпи нарощення обсягів виробництва в тваринницькій галузі, нерозвинена інфраструктура аграрного ринку. Недостатньо результативно з огляду на жорсткі вимоги, які містяться в природоохоронних директивах ЄС, вирішуються питання екологічного характеру. В цілому для переробно-харчових виробництв характерний недостатній рівень фінансової міцності через неможливість отримати інвестиції на прийнятних умовах і тим самим подолати технологічний розрив з іноземними конкурентами.

Першочергового значення набуває вирішення проблеми покращення інвестиційного клімату в переробно-харчовому сегменті АПК. Саме від цього має відштовхуватися державна економічна політика в частині залучення в переробну промисловість АПК не тільки внутрішніх, а й зовнішніх капіталовкладень. Така політика повинна бути логічним продовженням наявної системи державної підтримки суб'єктів господарювання через створення умов для виділення кредитів за пільговими умовами з можливістю їх диференціації, в тому числі відкриття нових і продовження діючих цільових кредитів, націлених на спорудження нових будівель та спо-

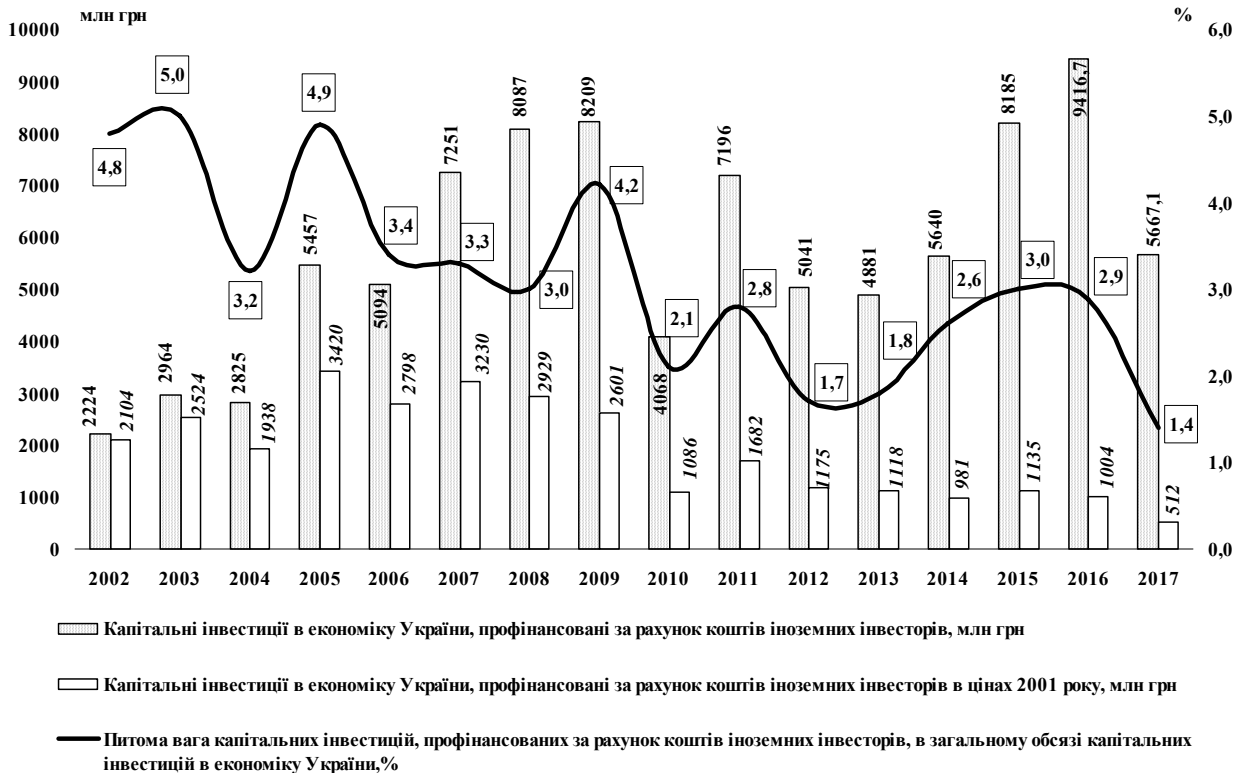

Рис. 5. Капітальні інвестиції в економіку України, профінансовані за рахунок коштів іноземних інвесторів протягом 2002–2017 років

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України та НБУ.

руд, модернізацію та реконструкцію активної частини основного капіталу тощо.

Повноцінне і ефективне використання такого підходу до вирішення інвестиційних проблем сформує основу для розширеного відтворення ресурсно-виробничого потенціалу переробно-харчового сегменту національного АПК на основі зростання обсягу капіталовкладень. У теперішніх умовах лише повномасштабна інтенсифікація переробно-харчових виробництв за допомогою впровадження найбільш сучасних машин і устаткування, прогресивних технологій переробки сільськогосподарської сировини дасть можливість виходу на якісно новий рівень виробництва агропромислової продукції.

У стратегічній перспективі надати додаткових імпульсів розвитку переробної промисловості АПК може застосування технологій спеціального інвестиційного контракту з урядовими структурами через нефінансовий інструмент, який дозволить мотивувати бізнес для створення нових виробничих потужностей в Україні. Передбачається, що застосування спеціального інвестиційного контракту вплине на збільшення інвестиційної привабливості переробно-харчових виробництв, впровадження кращих зарубіжних технологій, модернізацію основних засобів. Уряд повинен рекомендувати відповідним міністерствам надавати підтримку тим контрактам, в ході яких будуть створені переробні виробництва, що забезпечують імпортозаміщення.

Ефективний розвиток переробно-харчових виробництв АПК через необхідність введення значних додаткових потужностей потребує значного обсягу капітальних вкладень, орієнтованих, в першу чергу, на підприємства, які здатні в короткостроковому періоді забезпечити випуск конкурентоспроможної продукції з високою доданою вартістю. Доцільно інтенсифікувати державну підтримку таких виробництв і на регіональному рівні, продукція яких уже користується досить стійким попитом і функціонування яких дозволяє забезпечити завантаження виробничих потужностей як суміжних, так і обслуговуючих виробництв. Це дозволить таким

суб'єктам господарювання надалі стати повноцінними "точками зростання" переробно-харчового сегменту регіональних АПК.

Значні перспективи для суттєвого нарощення капітальних вкладень у модернізацію, реконструкцію та перепрофілювання виробництва має спиртова промисловість в разі внесення відповідних змін у законодавчо-нормативне поле, які регламентуватимуть обов'язковість внесення біоетанолу у паливні продукти. На підприємствах ДП "Укспирт" є достатні виробничі площі для того, щоб налагодити виробництво біоетанолу у промислових обсягах [5].

Тим більше вже є стартові інституціональні передумови для суттєвого нарощення виробництва біоетанолу. Оскільки Україна, уклавши Угоду про зону вільної торгівлі з ЄС, яка вступила в дію з 1 січня 2016 року, зобов'язується імплементувати Директиву 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 року, яка передбачає впровадження в загальному споживанні до 2020 року біопалива або іншого відновлюваного палива для транспорту в розмірі 10%. На виконання вказаних вимог Кабмін видав відповідні розпорядження №791-р від 3 вересня 2014 року "План заходів з імплементатії Директиви Європейського Парламенту та Ради 2009/28/ЄС від 23 квітня 2009 року про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії" та №902-р від 1 жовтня 2014 року "Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року".

Ще раніше була видана Постанова Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 року №927 "Технічний регламент щодо вимог до автомобільних бензинів, дизельного, суднових та котельних палив" та вимоги ДСТУ 7687:2015, які регламентують і дозволяють використання об'ємної частки біоетанолу до 5% при виробництві традиційних бензинів автомобільних.

Крім названого інституційного підґрунтя для виробництва біоетанолу, Україна має ще й преференції в рамках вільної торгівлі між нашою країною та ЄС, які встановлюють безмитні тарифні квоти ЄС на етанол (загальний обсяг тарифної квоти ЄС для України на 2018 рік ста-

новить 56, 2 тис. тонн; у 2019 тарифна квота зростає до 70,8 тис. тонн; у 2020 році — до 85,4 тис. тонн; у 2021 році — до 100 тис. тонн. Тобто перед Україною відкривається ємніший ринок біоетанолу країн Європейського Союзу [9].

ДП "Укрспирт" має незадіяні на поточний момент у виробничому процесі майданчики, які можна використати для виробництва біоетанолу та палива моторного альтернативного на основі 35% біоетанолу. Підприємство також має техніко-технологічні можливості для одержання біоетанолу з крохмалевмісної сировини як "вологим", так і "сухим" способом, а також з цукровмісної сировини. Є необхідне кадрове та виробничо-технічне забезпечення для впровадження технології виробництва палива моторного з вмістом біоетанолу на основі устанавки компаундування бензинів і дизельного палива.

При належній організації виробництва палива альтернативного на основі біоетанолу, при здійсненні заходів щодо гармонізації українського законодавства з вимогами Директив Європейського Парламенту та Ради у частині сприяння використанню біопалива або іншого відновлювального палива для транспорту обсяги виробництва та реалізації в Україні палива моторного альтернативного на основі біоетанолу зростуть до 320—360 тис. тонн на рік (14—16% внутрішнього ринку автомобільного бензину).

Доцільність реалізації інвестиційних проектів щодо нарощення обсягів виробництва біоетанолу та палива моторного альтернативного зумовлена також надмірною залежністю національної економіки від імпорту енергоносіїв, зокрема різних видів пального, що робить її вразливою перед численними глобальними викликами в частині непрогнозованих коливань на світових ринках вуглеводневої сировини. Значні обсяги імпорту бензину моторного та дизельного палива зумовлені тим, що в останні десятиліття зберігався тренд зменшення вітчизняного виробництва цих видів пального [5].

Отже, налагодження виробництва біоетанолу та палива моторного на його основі на незадіяних виробничих майданчиках ДП "Укрспирт" надасть значного поштовху процесам збільшення фінансування капітальних вкладень у переробно-харчовому сегменті національного АПК у цілому, що мультиплікативним чином відобразиться на темпах приросту інвестиційних впливів у суміжних ланках вітчизняної економіки.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Нарощення обсягів капітальних вкладень у національну економіку в умовах структурних зрушень у господарському комплексі країни в останні роки напряму пов'язане із застосуванням комплексу методів та інструментів стимулювання залучення інвестиційних потоків у сферу переробки сільськогосподарської сировини.

Надати нових імпульсів інвестиційній активності в переробно-харчовому сегменті АПК допоможе налагодження виробництва біоетанолу на незадіяних площах підприємств спиртової промисловості. Це стане можливим, якщо буде сформовано законодавчо-нормативне підґрунтя, яке регламентуватиме обов'язковість добавок біопалива до паливних продуктів. Це, з одного боку, дозволить підвищити інвестиційну привабливість підприємств спиртової промисловості і тим самим на порядок збільшити надходження інвестицій, а з другого — вирішить багаторічну проблему забезпечення енергетичної безпеки країни шляхом зменшення залежності від імпорту викопних вуглеводнів.

Література:

1. Васильєва Л.М. Оцінка інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору. Вісник Черкаського

університету. Серія "Економічні науки". — 2015. — № 24 (357). — С. 43—48.

2. Захарін С.В., Ільєнко Р.В., Смирнов Є.В. Стимулювання інвестиційної діяльності у агропромисловому комплексі. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка. — 2018. — № 1 (9). — С. 170—173.

3. Ігнатенко О.С. Інвестиційне забезпечення розвитку агропромислового комплексу: теоретико-методичний аспект. Економічний вісник Київського національного університету технологій та дизайну МОН України. — 2017. — № 35/1. — С. 7—14.

4. Ільїна А. Державне стимулювання інвестиційного процесу. Вісник КНТЕУ. Держава та економіка. — 2016. — № 3. — С. 67—77.

5. Лучечко Ю.М. Стратегічні пріоритети відродження спиртової галузі в контексті зміцнення енергетичної самодостатності України. Економіст. — 2018. — № 7. — С. 8—15.

6. Сірик З. Місцеве самоврядування та інвестиційні процеси: європейські процеси та вітчизняні реалії. Ефективність державного управління. — 2016. — № 4 (49). — С. 266—274.

7. Сорочка С.І. Моделі стимулювання інвестиційної діяльності. Економіка та управління національним господарством. — 2017. — № 11. — С. 23—26.

8. Федорчук О.С., Сторожук О.В. Практика використання інструментів стимулювання прямих іноземних інвестицій зарубіжними країнами. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Економіка і суспільство. — 2017. — № 9. — С. 120—126.

9. Юрій Лучечко. Вихід на європейський ринок біоетанолу прискорить модернізацію спиртової галузі. Економіст. — 2018. — № 9. — С. 2—6.

References:

1. Vasylyeva, L.M. (2015), "Assessment of investment support for the development of the agrarian sector", *Visnyk Cherkas'koho universytetu, Seriya "Ekonomichni nauky"*, vol. 24 (357), pp. 43—48.

2. Zakharin, S.V. Il'yenko, R.V. and Smyrnov, Ye.V. (2018), "Stimulation of investment activities in the agro-industrial complex", *Naukovyy visnyk Mukachiv's'koho derzhavnoho universytetu, Seriya Ekonomika*, vol. 1 (9), pp. 170—173.

3. Ihnatenko, O.S. (2017), "Investment support for the development of the agro-industrial complex: theoretical and methodical aspect", *Ekonomichnyy visnyk Kyiv's'koho natsional'noho universytetu tekhnolohiy ta dyzaynu MON Ukrayiny*, vol. 35/1, pp. 7—14.

4. Il'yina, A. (2016), "State stimulation of the investment process", *Visnyk KNTEU, Derzhava ta ekonomika*, vol. 3, pp. 67—77.

5. Luchechko, Yu.M. (2018), "Strategic priorities for the restoration of the alcohol industry in the context of strengthening Ukrainian energy security", *Ekonomist*, vol. 7, pp. 8—15.

6. Siryk, Z. (2016), "Local self-government and investment processes: European processes and national realities", *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnya*, vol. 4 (49), pp. 266—274.

7. Sorochka, S.I. (2017), "Models of stimulating investment activities", *Ekonomika ta upravlinnya natsional'nym hospodarstvom*, vol. 11, pp. 23—26.

8. Fedorchuk, O.S. and Storozhuk O.V. (2017), "The experience of foreign countries using instruments to stimulate foreign direct investment", *Naukovyy visnyk Mukachiv's'koho derzhavnoho universytetu, Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 9, pp. 120—126.

9. Yuriy Luchechko: Entrance to the European bioethanol market will accelerate the modernization of the alcohol industry. *Ekonomist*, 2018, vol. 9, pp. 2—6.

Стаття надійшла до редакції 16.12.2018 р.